

ce de bonis subditorum potuerint ita disponere ad aquale coram beneficium. Unde Molina non recte Doctorem intellectum putans fuisse in illa opinione, quia negat prescriptionem in foro conscientie valere, nisi quando intervenit negligientia eius, contraria quem praefecerit, tamen, quia ut notant Hie-
sus, & Faber, alii ac Scotifiti, non solum propter negligen-
tiam dominii priori, sed etiam pacim faciem societatem nec lex
secundum Doctorem inducta est, ut finis, scilicet, statuatur li-
berus, quia alioquin nunquam sedari possent, & client immorta-
le ut bene Doctor avertit in prima ratione, in qua hunc faciem
exprimit, ob quam inquit haec legem iustie induciam fuisse.

56 Quidam autem conditiones ad praescrivendum, seu uincula capione committuntur, ut legimus confutator. Prima conditio est capacitas activa ex parte possidentis, & passiva ex parte rei possessorum; quia de causa Religiosorum, qui est dominii incapax praescrivere, non potest, etiam tempore rem aliquam bona fide detinere, sicut nec privilegium acquirere contra obedientiam superiori debitat, neque aliquo alio iudicium contraria sua folemnia, & approbata ab Ecclesia *ex parte C. non licet Sc.* Multe etiam sunt res, quae praescribi non possunt, quia ministrum in legibus excipiuntur a generali illa potestate, per quam res alienae per possessionem acquiruntur; hujusmodi sunt res Ecclesiasticae, quae a facultatibus habent non polluta, ut dictum sufficit. Uficiacionibus, homo liber, servus fugitivus ac etiam res fertive, quarum dominium per praescrivendum possunt non posse, non solum a furibus, sed neque ab his, qui bona fide illas a furibus accipiunt, ut dicitur *eadem titulus* *ius revera potestatem vendendi non habent, neque etiam praescrivendum tamen habere potest, ut hec conditio dicatur esse necessariam in dominio rurum proprietas, que dicitur brevioris temporis, in verò in praescrivendo temporis longioris, liquido per tempus, e cuius principiū in possessione confidere non potest, etiam si finis per solam possessionem dominium acquiritur; unde in tali casei bona fides etiam ex titulo ad praescrivendum sufficit, quandoque *licet*, nulla praesumptione in contrarium habetur, nec ius communis contradicit. Unde requiretur titulus probabilitatis praesumptionis regulariter, & ordinariæ loquendo, nisi diuturnitate temporis oblitio tituli succedit, ita ut possessor neferiat, an emptione, aut dono, an testamento, vel alia via iusti rei possessionem inicit, nam in tali caso possecurum currente praescrivendum tempore prae sumptum pro praescribente, ut Doctores hic communiter notant. Ita etiam ex nostris notavit Higicus in Comment. 4. d. 15. q. 2 art. 2.*

bona de illis a iuribus acceptum, ut dicit etiam Cicerone, libro de
iure. Secunda condito est posseficio, nam secundum regulam
juris, sine posseficio prae*scriptio* non procedit, licet autem posse-
ficio varie a Jurisdictio definita soleat, communiter tamen, & clarius
definiri solet, quod *sese desiderat quam ad rei nomine proprias illam*
denominari, & *potestus illius habere dominium aut proprietatem*,
in qua descriptione, ne utar Caspensis disq., l. I, c. 14, per determina-
tionem non significatur aliqua materialis actio, quia circa rem
posseficiam exercitat, licet enim in principio posseficiis rei
aliqua talis actio materialis presupponatur, per quam homo
illam dominium acquirat; postea tamen posseficio per solam
habitualem rei detentioem continuari potest etiam in ab-
sencia rei possefici, qui quidem si nomine, & auctoritate alterius
destitutur, ut v.g. res locata, vel deposita, non tamen ob id po-
siderat ab illo, quo immediatae sunt materialiter detinetur, sed
potius per hunc possidetur ab illo, cuius facultate, & auctorita-
te detinetur. Unde sequitur, quod quamdiu res in nomine
alterius, posseficio civilis non inducitur, ut pater in conductore
fructuari, Empyreute, commodatario, feudatario, colono-
&c. Hi enim nomine alterius possident, & que precatio possi-
denter in ius proprium prae*scriptio* temporis non revocatur,
ut notas Glorio in cap. *Clericis*, ubi determinat quae res
preferenti possint, & que posseficio requiratur ex pluribus Juri-
bus Civilibus, & Canonici.

73 Tertia conditio est bona fides illius, qui detinet, & possidet rem alienam, & per bonam fidem intelligitur alienum ipsius denuo creditur, qua credat rem esse suam, vel nefasit eam alterius, huc igitur conditio ad præscriptionem inducendam necessaria est, ut enim dicitur regula 2. de regulis juris, *postea male facti illo tempore non prescribitur*. Est tamen difficultas, an qui dubitat rem, quā possest esse suam possit præscribere, & si utrūcum expletō tempore à lege factum; in qua difficultate aliqui absolute dixerunt in omnib[us], in quo quis incipit lūbitare rem, quā possest esse suam, interrumpi bonum aliam, & impediri præscriptionem. Ita Adrianus, Mairon, Sor, & quidam alii. Communior tamen, & probabilius opinio cum distinctione procedit, & inquit, quod quamvis in principio, quando dominium rei acquiritur ad bonam fidem sit necessaria creditus, qua quis existimat se acquirere dominium rei, quam accipit, nec cum dubio in principio bona fides confiteri posse; attamen post acquisitum possit esse, etiam cum aliquo dubio incidente de proprietate rei bona fides conservari potest, & utilis esse ad præscriptionem, quia ut communis regula docet in *dubius meior est conditio poſſitenti*, unde si post rem bona fide acquisitum quis dubitet, an res illa sit ita, utrum probabilitate judicare nequeat, quod sit fia, adhuc possit centur etielle bona fide ratione prioris iudicis, qui possit esse etielle acquisitivus, qui possit esse propter dubium potest sequens privati non debet, quam opinionem sequitur ex nostris Faber & aliis, cap. 2. ubi plures alias citat, ac etiam Vulpes diff. 106. art. 44. ubi alii inquieti, si inchoata possit, sive utriuscunq[ue] rei alterius cum bona fide, quod sit propria, finis hasitationis, vel formidinis, quod sit alterius, dubium succedit, ceptam præscriptionem, seu utrūcum non interrupit, teneri tamen possit, cum omni maturitate sufficientem adhibere diligenter ad inquerendum etiam alterius. Dices, bona fides, &

forum capientium, nec computari debent in partem satisfactionis rei, pro qua bellum geritur, ut hactenque milites ad pugnam excutentur, & animosferos fianci excludant autem ab hac regula bona Ecclesiæ, & Ecclesiasticorum innocentia, quia ob defensionem Civitatis occupari non possunt. Alia plura ad hanc materiam spectantia videri possunt apud Stephannum à S. Gregorio, i. cap. 17, in fine, ubi agit de bonis bellicis captiis, quomodo fiant capientium, de quo nos quoque tristabimus infra disp. 9, q. 9, art. 2, ac etiam Mons regalis ex noltis de septimo Decalogi praepcto cap. 8, pluram.

DISPUTATIO QUARTA D E CONTRACTIBUS.

Scotus 4. dist. 15. q. 2. art. 2. postquam explicavit, quomodo dominum transferatur in alium auctoritatem publicam, docet deinde quomodo idem dominum transferatur auctoritate privata, & inquit translationem dominii fieri etiam posse per actionem private a dominio rei immediata habentes, & hoc duplicitate uno modo per actum mere liberalem, & et quando transferens nullam expectat redditionem; secundo modo per actionem secundum quidem liberalerem, & et quando pro eo quod transferens expectat sibi aliquid reddit. Nos igitur iam juxta hunc ordinem Doctoris pollegamus praeced. quatuor tractavimus de acquirendo rerum dominio iure naturali, iure genitio, ac etiam iure civili prescriptionis, & usucaptionis, nunc de transferendo rerum dominio agemus auctoritate privata pacientibus, seu voluntate transferentibus, quod sit contractu, fivis quasi contractu, unde in hac disputatione naturam contractus, explicamus, & conditiones ad eum requiras, & poscas de contraribus in particulari discutemus.

Q U A E S T I O P R I M A.
De Contractibus in genere.

Quis speciem quidditas, & natura distinet co-gnoxi nequit, nisi prius agnito genere, quod est oars, quiditatibus earum, ideo prius de Contractibus in genere agendum est, antequam ad eorum species descendamus; nomine autem contractus intelligitur conventionis aliqua inter duos facta, ex qua in utroque, vel saltem in altero illorum obligatio aliqua nascitur, unde Scottus loc. cit. vim nominis ponderans, inquit contractum ideo talem appellari, quia est actio, qua simul trahuntur voluntatis partium.

QUÆSTIO PRIMA

De Contractibus in genere.

Quis specimen quidditas, & natura distinctio
gnosi negat, nisi prius agnito genere, quo
oars quidditatis earum, id est prius de Contra
bus in genere agendum est, antequam ad eis
species descendamus; nomine autem contractus ad eis
conventio aliqua illorum duos facta, ex qua in utroque, vel
tem in altero illorum obligatio aliqua nascitur, unde
tum loc. cit. vim nominis ponderans, inquit contractum in
talens appellari, quia est actio, qua similiter trahuntur volu
ptate partium.

ARTICULUS PRIMUS.

*Quid sit Contraactus, & quotuplex, & qua ejus conditiones,
ut sit validus.*

Contractus proprii sumptus, & in rigore, definitur a Vulpiano L. Labo, ff. de verborum definitione, quod est palam ex quo ultra circos oritur obligatio; dicitur autem sic definiti contractus proprii dictus, quia fusus, & latè sumptus cum pacto convenit, quod ponitur loco generis, quia sine reciprocis obligatione haberi potest, ut cum quis liberaliter aliquid alteri promittit, talis enim promissio est pactum, sed non oritur obligatio aliqua ex parte illius, cui fit promissio, sed tantum ex parte promittentis. Quae definitio traditur per effectum, & a posteriori, nimur per mutuum obligacionem, que ex pacto partim refutatur. A priori autem definiti potest cum Amico disputat. 17. section. I. & aliis, quod est reciprocus confensus auctorum, aut plurimi sensibili signo expressus; dicitur reciprocus quid ad contractum non sufficit concensus unius, sed requiritur etiam auctenus, & acceptatio alterius, & per hoc excluditur simplex promissio nondum acceptata, quia promissio non obligat, donec promissarii auctenus, & acceptatio accedat; debet autem hic confensus esse reciprocus, ut terque possit sibi alterum ex iustitia obligare, nemus enim potest se alteri ex perfecta iustitia obligare, nisi per proprium confusum ab altero acceptatum; & hoc principiè in contractibus respectivis, & onerosis locum habet, non autem in gratuitis, quanvis enim in illis quoque utriusque confusus interveniat, & requiratur, promittentis nimurum, & acceptancis; obligatio tamen nominis ex parte proprieatis se tenet, quia promissaria femei libertum est, acceptata re-

qui recipit ordinem ab Episcopo, cui dolosè significaverat se esse insufficientis doctrinae, & habere patrimonium per falsas litteras validè ordinatur, quamvis dolus tam contracutus, quam ordinationis causam dederit; & utrumque ita valeret, ut non possit revocari, quod factum est ergo hujusmodi dolus non sufficit, ut contractus non valeat ita, ut neutra pars resiliere possit. Respondet cum Poncio loc. cit. negando consequentiam, & paratatem, quia ad matrimonium ex natura rei non requiritur, nisi consentis absolute liber circa substantiam contractus, ut suo loco dictum est, & legitimus secundum dispositionem legum Ecclesiasticarum; & aut ordinationem etiam non requiritur, nisi consentis liber ordinantis, & intentio suipendi Sacramentum. Unde his intervenientibus matrimonium, quod ex decreto Dei ex alterius indissolubile, valeret, & Ordinatio characterem conferret, ac propriece irreversibilis erit; sed alii contractus, de quibus in hoc Tractatu est sermo, non sunt indissolubiles, nec ex ordinatione divina aliquid annexum habent, ratione cuius valere debent, supposita fraude ex parte, unius, si altera pars decepta resiliere vellet. Ita Poncios ad verbum l. c. ex quo pater manifesta dispartias quantum ad hoc matrimonium, & aliorum contractuum civilium, de quibus in praefatis est ferme etiam diximus lib. 4. disp. 7. de Matrimonio q. 1. art. 2. num. 29. & sic etiam de contractu per errorem, vel dolum facto discrit Stephanus S. Gregorio lib. 2. de Contractibus capit. 3. plures Auctores adducunt pro hoc dicendi modo.

18 Dicte, Scottus d. 17. cit. q. 3. art. 3. consil. 3. inter conditions ad valorem, & iustitiam contractus permutationis requisitas eam praeferunt recenter, quod debet esse fine doles, & fraude in substantia, ita ut non debet quis dare, sed committere unam substantiam pro alia, ut avaricula pro auro; neque debet esse fraus in quantitate, ita quod res ponderis decem libra rum committetur pro re ponderis quindecim libra rum, neque etiam debet esse fraus in quality, ut quod vimum corruptum committetur pro vino puro; ergo non tantum dolus, & error circa substantiam, sed etiam circa quantitatem, & qualitatem facit contractum invalidum. Respondet Doctorem utiquis habe conditionem exigere ad valorem, & iustitiam contractus permutationis, nempe ut ab sit fraudis, & dolus, nolum in substantia, sed etiam in quantitate, & qualitate, ut servetur medium, seu equalitas secundum rectam rationem, & prudentem estimationem; non tamen eadem modo ita ut dolus non tantum substantia, sed etiam in quantitate, & qualitate contractum irritet, sed proportionem servat, ita ut si dolus sit in substantia, redat contractum ipsius iritatum, & invalidum, si vero sit in quantitate, & qualitate non eo ipso sit iritatum, sed suppleri debet, praeferens si deceptio, vel error in re sit notabilis, v. ultra diuidum illi prati, nam in talis deceptus potest cogere deceptorem ad refareendum sibi dannum, & injuriarum illatam, nec tenet respondenderet contractum, ut Reginaldus lib. 15. a. 12. & 14. Molina disp. 15. lib. 9. q. 4. & alii communiter docent.

19 Tertio convenient Doctores, metum gravem ab intrisco provenientem, hoc est, non incussum a causa libera, sed naturali, ut metus mortis provenientis a morbo, naufragio, feris, & similibus non invalidare contractum. Et hoc paret ex obligatione coram, qui in naufragio vovet aliquam, aut promittunt, ut patet ex cap. *Sic nos*, De regularibus, & ratio etiam fuit, quia qui sic contrahit non decipitur, nec sit ipsi injuria, & propterea libere, voluntari contrahit, & responderet ergo talis contractus valeret, cum offendi non possit, ex quo capite inveniret. Metum verbè ab intrisco provenientem, hoc est, incussum a causa libera in ordine ad contractum facendum, si iniuste incurratur, ita illam invalide, ut is, cui enim affluisse possit ab eo reflexe, & hoc probatur ratione jam allata de dole, qui enim metum iniuste incussum, injuriam alteri intulit, unde tenetur illum in priorem statum reverti, & alter juri habet exigendi hanc restituitionem. Et omnes contractus gravi metu, & ab solute nolito, actio autem humana principaliter specificatur, ab hoc formalis motivo, quia est finis actionis ab agente primo incepit, & id est electio voluntatis ex tali summa procedens ab solute nolito, & solu conditionate volito est simpliciter, & ab solute involuntari, quare talis metus tollit efficiens actus humani, & consequenter efficiens contractus, ad quem requiritur actus humani, & liber, qui solus est dominii translatus. Hac ratio falso nictice fundamento, nam actus, quos elicere, aut impetrare voluntas ex metu quoquaque sunt voluntarii simpliciter, & solu involuntarii secundum quid, ut docet Aristoteles, Etich, quia non obstante metu quoquaque, dummodo usum rationis non collat, potest homo ponere actionem, vel non ponere, ut patet ex communī exemplo de proiectione merces in mari ob metum naufragii; id autem sufficit ad hoc, ut talis actus sit simpliciter, & ab solute voluntarii; ergo que ex metu sunt sunt simpliciter voluntaria, nam hic, &

vel iniuste illatus jam satis declaravimus lib. 4. disp. 7. de Matrimonio q. 2. art. 3. num. 120. & seq. ubi etiam advertimus metum quoque graym dici illum, qui respectivè solū talis est, considerata tempore conditione, & fragilitate personæ, ut si est mulier, aut puer, aut senex, vel infirmus, quia quod operatur metus in se gravis respectum viorum contumaciarum; hoc tamen aliis metus operatur respectu talium personarum; quod enim viro constans formidable non est, sciemus tamen, vel puer, aut fons formidandum merito videtur. Certum tandem est, ut etiam diximus diffidit, cit. de Matrimonio num. 140. nullum contractum justo metu celebratum esse invalidum, aut recindendum etiam in foro conscientia. Colligitur exdem juris l. quia consensus est sufficiente liber, & talis metus ut alia Glosa, non inferit injuriam. Ex quo inferitur validam esse donationem ab adultero factam metu iuste accusationis inservit, ab eo qui jus accusandi habeat, & validum esse matrimonium metu excommunicationis initium ab eo, qui sponsalia contraxit.

20 Quartus, his omnibus tamquam certis admissis, principia controversia superest, quo iure contractus gravi metu iniuste quoque celebrari sint invalidi. In qua controverbia tres sunt sententiae, duas extreme, & una media. Prima affirmit eos invalidos esse folio jure positivo. Fundamentum est, quia iura non dicuntur hujusmodi contractus esse iritatos, fed irritandos, ut habetur cap. 2. de his, que vi, metuque causa sunt, quevi, & mea sunt, debens in irrum reuocari. Accedit etiam ratio quia iura naturali ad validitatem contractus solū requiriunt sufficiens consensus, his autem datur in modo contrahentibus, nam qui metu coactus consentit, ab solute consentit voluntariae quamvis enim hinc nolitus sit adjuncta, non tamen est vera nolitus, sed tantum nolitas, quia conditione nolitus non sit implita, nolitus non potest esse efficax, & sic volitio temper effica maxime ergo tales contractus iure naturali sunt validi, & tantum iure positivo invalidi. Ita Ricardus, Palindanus, Sotus, Lefsius, Sanchez, Sylvius, Caspensis, Amicus, & et communiter Recentiores. Secunda sententia extrema affirmit hos contractus non tantum iure positivo esse invalidos, sed etiam iure naturali. Fundamentum est, quia consensus coactus non est natura sua translatus dominii, & nullus contractus per metum cadentem in virum constanter exortus, & iniuste est sufficiens ad translationem dominii, quod adeo verum est, ut neque Auctores primæ sententie in contractu matrimoniali negare id audeant, quod enim ob insufficienciam annexam concedunt ultra contractum ipsius iritatum, & invalidum, si vero sit in quantitate, & qualitate non eo ipso sit iritatum, sed suppleri debet, praeferens si deceptio, vel error in re sit notabilis, v. ultra diuidum illi prati, nam in talis deceptus potest cogere deceptorem ad refareendum sibi dannum, & injuriarum illatam, nec tenet respondenderet contractum, ut Reginaldus lib. 15. a. 12. & 14. Molina disp. 15. lib. 9. q. 4. & alii communiter docent.

21 Tertia sententia media distinguere inter contractus lucrativos, & onerosos, & affirmat onerosos esse ipso iure natura validos, quia et titulus sufficiens ad illorum valorem, & dominii translationem, scilicet, dati, & accepti, iuratores verò in quibus nihil rependuntur, esse nulli, quia in his nullus alius est contractus, & ab solute voluntarii quantum sufficit ad actum humanum, quia tamen injuriam patitur, quam infert, qui in iustitiae ad contractandum cogit, taliis injuriae effectu, ut conuenit ab eo contractus non sit sufficiens dominii translatus. Ea qua doctrina patet quid sit dicendum ad rationem pro prima conditione adductam, nam qui metu coactus coactus, quamvis adhuc ab solute consentiat, ac ejus consensus sit simpliciter, & ab solute voluntarii quantum sufficit ad actum humanum, quia tamen injuriam patitur, quam infert, qui in iustitiae ad contractandum cogit, taliis injuriae effectu, ut conuenit ab eo contractus vim sufficiens non habeat, transcedenti dominium. Nec urgat, quod adducitur ex cap. 2. de his, que vi metuque causa sunt, nam verba illa, que vi, que mea sunt, debens in irrum reuocari, habent hunc sensum, id est, debet declarari non esse rata, nec valida per Judicem, non quod Iudex faciat non esse rata, que prius erant rata, sed declarat, quod non sunt rata, que expposito colliguntur ex aliis verbis, que in eodem textu habentur, quod que vi, metuque causa sunt, carere debens robore similitus, & ita hunc textum explicat etiam Almainus 4. d. qu. 2.

nunc

nunca ea liberè voluntarius eligentes illa, ut minus malum ad maligna, in quibus est actio; & hoc etiam evidenter convincit ratio pro prima opinione adducta, nam qui metu coactus consentit absolute, consentit voluntariè, quamvis enim tali consensus nolitus sit adiuncta, non tamen est vera nolitus sed tantum nolitas, cum enim conditione nolitus non sit implita, nolitus non potest esse efficax, & absoluta, sed tantum inefficax, & conditionata.

22 Faber verò disp. 50. cap. 3. in fine sit, quod ubi est metus, & aliquis coactus licet sit voluntarius simpliciter, tamen est in voluntarium fecundum quid, & mixtum in voluntarios ad donationem autem, & ad hoc, ut donans dominium transferat, & abdicet a nomine ius in re commutare, vel donata requiri, ut actione sit omnino, & simpliciter voluntaria, & proinde cum actio facta metu praeferatur, etiam in constantem virum sit voluntaria falso secundum quid & non simpliciter voluntaria, sequitur quod si acquirens aliquid tenetur ad restituitionem. Inquit aut hoc idem dicendum est de metu quocunque, quia metus qualitercumque cum est causa donationis, vel commutationis, semper facit actum voluntarii secundum quid, & tollit voluntarius simpliciter, quod requiritur ad omnem contractum, & commutationem; adeo quod ut consensus sit dominii translatus, iuxta hunc dicendum modum debet esse omnino voluntarius abesse illa in voluntarii permissione. Verum nec etiam haec plena, & omnino bona libertas necessaria videtur, ut contractus ex natura rei sit validus, nam neque actus humanus, ut sic, talem libertatem necessarij postulat, nam actus ex metu eliciti, cum adhuc sit simpliciter voluntarii, & solu secundum quid in voluntarii, posse esse peccaminosi, vel boni, cum talis libertas ad mortalitatem sufficiat, & capaciter bonitatis, & malitiae. Nec etiam talem, & tantam libertatem postular adhuc, ut sit dominii translatus, ut pacet de contractu iuste metu facto, quem concordem ex natura rei validum est, ut supra dictum est, quia in tali causa sufficiens est sufficienter liber, & talis metus iniuriam non infert.

23 Potius ergo mihi dicendum videtur contractus iuste metu celebratos esse iure naturali invalidos; non solū ratione coactionis annexa, sed praeferent ratione injurie, quam infert, qui iniuste cogit ad contractandum, talis enim injuria, quam patitur ille, qui ad contractandum cogit, effectu, ut conuenit ab eo contractus non sit sufficiens dominii translatus. Ea qua doctrina patet quid sit dicendum ad rationem pro prima conditione adductam, nam qui metu coactus coactus, quamvis adhuc ab solute consentiat, ac ejus consensus sit simpliciter, & ab solute voluntarii quantum sufficit ad actum humanum, quia tamen injuriam patitur, quam infert, qui in iustitiae ad contractandum cogit, taliis injuriae effectu, ut conuenit ab eo contractus vim sufficiens non habeat, transcedenti dominium. Nec urgat, quod adducitur ex cap. 2. de his, que vi metuque causa sunt, nam verba illa, que vi, que mea sunt, debens in irrum reuocari, habent hunc sensum, id est, debet declarari non esse rata, nec valida per Judicem, non quod Iudex faciat non esse rata, que prius erant rata, sed declarat, quod non sunt rata, que expposito colliguntur ex aliis verbis, que in eodem textu habentur, quod que vi, metuque causa sunt, carere debens robore similitus, & ita hunc textum explicat etiam Almainus 4. d. qu. 2.

24 Quindecim tandem hic disputatur, an contractus invalidus pollici juramento validari. Sed huius difficultatis solutionem jam innuimus lib. 4. disp. 7. de Matrimonio q. 4. art. 4. ubi dictum est, quod promissio sit vera, & non ficta, hoc est, non orationis, & verbi solū facta, sed animo promitti, & se obligandi, qui enim voluntarem non habet se obligandi, licet promittat, tamen, ut ait Scottus 3. dist. 39. quaf. 1. s. de 3. articulo, obligacionem non contrahit, quia in obligacionibus privatis nullus obligatur si se obligare non intendat, nam sine consenti voluntatis nulla actio tenet, & ita habetur in L. Obligationem ff. act. & obligat, ubi generaliter traditur, sine animo se obligandi nullam orationem contractibus obligacionem. Quinta conditio est, ut promissio sit acceptata, nam ante acceptationem nullam partem obligacionem naturali, aut civili, quod similiter de donatione intelligendum est, unde sequitur utramque autem acceptationem pollici licite revocari. Ratio est, quia omnis promissio, & donatione suapte nature reflectiva est, cuius proinde obligatio ex alterius partis consenti dependeret, quare promissio, & donatione hanc à natura insitam habent conditionem, si promissarius voluerit, vel acceptatio. Ita fert communis Doctorum sententia, unde miror Pon. disp. 54. quaf. 1. oppositum tenere, quia, inquit, promittens dedit absolute fidem faciens, quod promisit, non recipiendo ad acceptationem promissarii, ergo tenetur illam

Quæstio SECUNDA.

De promissionibus, Donationibus, & Testamento.

P Ostiquam egimus de Contractibus in communis, nunc discurrendum est de Contractibus in particulari, & testamentis in titulos specificatis, quamvis enim non sint contractus propriè dicti, sed potius quasi contractus, & semi contractus, ut dictum est quaf. præ. appellarique solent contractus lucrati, quia nimis cum lucro sunt, sicut onere alterius contractus; quoniam tamen aliquam affinitatem habent cum illis, ut erit vestigare, quid ad eorum naturam spectet quantum ad obligacionem, quam secum affinet, & alia ad eorum quidditatem spectantia, quod breviter sequentibus articulis expendumus.

ARTICULUS PRIMUS.

De promissione, & eius conditionibus.

25 Promissio tam Deo, quam hominibus fieri potest; hic non est sermo de promissione Deo facta, de qua infra agimus in materia de Voto, sed de ea, que fit hominibus; que rursus duplex est, altera dicitur simplex promissio, quia ex era libera, aut gratitudine aliquid alterius promittitur; altera onerosa, quia scilicet, sit sub aliquo onere, vel conditione, & est mutua ex utraque parte; dicitque soler contractus promissori, & extenditur ad omnes ferre stipulationes, & contractus, in quibus promissio aliqua reciproca intervent; de qua simili modo non disputamus, sed solū de promissione simpliciter, & proprie sumpta, ut dicit contractum gratuum. Definit autem promissio sic sumpta, ut nota Faber de Recit. disp. 47. cap. 14. ab initio, quod sit illus, quo quid sponte, & liberter politetur alteri aliquid dare, vel facere, ut promissio differat a proposto dandi, vel faciendo aliquid, quia promissio est actus, quo si se obligat ad dandum, vel faciendo aliquid, proprie sumptum vel fieri sit firmum, & determinatum, non est actus inducens obligacionem aliquam facient, vel dandi aliquid. Unde ut notat Lefsius lib. 1. cap. 18. non sufficit dicere, ego faciam, significando solū animum, & voluntatem facient, sed ulterius requiriatur, ut fides decur, & obligetur, hoc est, ut homo alteri se obliget.

26 Plures autem assignari solent conditions promissionis sic tunc. Prima est, ut promissio sit libera, ac deliberata ea fuisse voluntaria, quia ad peccatum mortale sufficit, quia promissio debet esse actus simpliciter humanus, cum per eam hominem gravissimum obligacionem sibi importat; quia postea transgrediens mortaliter peccat, nisi levitas materie excusat, ut postea dicimus; opus est ergo ut in ea obligacione sibi imponenda libertate utatur, quanta ad mortaliter peccandum requiritur. Secunda conditio est, quod promissio sit spontanea, hoc est, ut non sit coacta, & vi facta, sed libera a metu, & coactione, quia conditio omnibus contractibus generatim communis est, ac sufficiente explicata est quaf. præ. a. Tertia est, ut sit verbus, vel signis externis facta, que etiam conditio omnibus contractibus est communis, & deducitur ex natura ipsius contractus, qui versatur inter homines Rempublicam politiam, & externam constituentem, que ex natura sua sine extensis signis esse non potest. Quarta est, ut promissio sit vera, & non ficta, hoc est, non orationis, & verbi solū facta, sed animo promitti, & se obligandi, qui enim voluntarem non habet se obligandi, licet promittat, tamen, ut ait Scottus 3. dist. 39. quaf. 1. s. de 3. articulo, obligacionem non contrahit, quia in obligacionibus privatis nullus obligatur si se obligare non intendat, nam sine consenti voluntatis nulla actio tenet, & ita habetur in L. Obligationem ff. act. & obligat, ubi generaliter traditur, sine animo se obligandi nullam orationem contractibus obligacionem. Quinta conditio est, ut promissio sit acceptata, nam ante acceptationem nullam partem obligacionem naturali, aut civili, quod similiter de donatione intelligendum est, unde sequitur utramque autem acceptationem pollici licite revocari. Ratio est, quia omnis promissio, & donatione suapte nature reflectiva est, cuius proinde obligatio ex alterius partis consenti dependeret, quare promissio, & donatione hanc à natura insitam habent conditionem, si promissarius voluerit, vel acceptatio. Ita fert communis Doctorum sententia, unde miror Pon. disp. 54. quaf. 1. oppositum tenere, quia, inquit, promittens dedit absolute fidem faciens, quod promisit, non recipiendo ad acceptationem promissarii, ergo tenetur illam

misi; & usus ipsius sint capaces , alteram ex parte Superioris, ut lege sua positive non resusat . Ratio est, quia non tantum contrahentes, sed etiam Superior integrant causam sufficientem contractus, qui non tantum bonum privatum respicie debet, sed etiam bonum commune, atque ideo non solum ex privata lege contrahtent est regulandus, sed etiam ex publica Superioris; ergo altero horum deficiente deficit etiam contractus quod validitatem suam. Ut igitur contractus sit validus, requiritur, ut ambo contrahentes sint capaces dominii, & usus ipsius, nam si contractus est onerosus, in utroque requiritur capacitas dandi, & accipendi, uter que enim aliquid dat in talis contractu, ut accipiat; si vel contra factus sit lucrative, falso in uno requiritur facultas, & capacitas dandi, & in altero accipendi, ut sit Doctor qu. x. art. 4. lit. I. Ex quo sequitur donationem a Religioso fa. itan invalidam esse, quia dominium non habet, nec facultatem dandi, ac etiam invalidam esse donationem sibi factam, & contra voluntatem Superioris acceptam, quia Religiosus non solum caret capacitate, & facultate dandi sed etiam acceptandi. Diximus autem ad validitatem contractus opus est, ut ambo contrahentes non solum dominii sint capaces, sed etiam usus ipsius, quia ad contractum validandum non solum requiritur in contrahentibus capacitas dominii in actu primo, sed etiam in actu secundo, non in actu exercito de rebus suis disponere valente si enim illud actu impedirebant habeant, sive naturaliter, ut pueri, & amenes, sive civiliter, ut impuberes, contractus inter eos celebra non erunt validi , non defectu dominii, quod residens in actu primo, sed defectu usus dominii , quo privatior in actu secundo, quod etiam totum adnotavit Anicetus disp. 17. sect. 3. de quo plateri videri possunt apud Alfonsum i. 3. cit. art. 3. & leg.

Deinde ex parte forme contractus, qui et mutius, & reciprocus contahentur confealusque ratione utiam conditiones secundum communem Doctorum requiruntur. Prima est ut confitus sit liber, ut ait Doctor I.c. & voluntarium ad contractum requisitum debet esse deliberatum, nec sufficit supcriptum & ratio eis, quoniam per contractum homo obligatus non solum materialiter, si materia fit gravis, non potest autem homo nequidem Deo obligari mortali, abique perfecta deleratione ergo. Secunda est confitus sit promisorius, id est animo lo obligandi ad leges contractus celebrandi, quia alter verba externa obligationem non inducunt. L. I. si de partibus & similitudine confitus iure quoque natura contractum irritat & ratio eis, quia confitus simulatus non est confitus, qui enim confitus similatus vere non confitetur, sed signo aliquo externo se confiteri facit. Sive confitus vultus contra-

reipublica rei publica potest. Ita Corvavus Gometius, Syllepte, Lefsius, & ali. Doctores passim: qui adhuc hoc intellegendum esse, nisi tali contractus aliquo positivo iure sit irritus, vel irritari positis, quod etiam adverit Doct. I. sub lit. I.

2 Praterea ex parte materie contractus alii due condiciones requiruntur: una est, quod non sit aliena, quia id ipso, non est aliena, non est validata materia contraria, nec nisi dominus ad compendere potest, si iesque dominum transference limitant ramen aliqui, ut Amicus dis. 17. cit. sect. 8. nisi fuerit unius consumptibilis, quia res usu contumplationis non sunt obligatae.

Domino in **individuo**, sicut res **usu non consumptibiles**, quia sufficienter res ejusdem speciei solvi possunt, & con sequenter etiam illa sint aliena, dicens esse posse adhuc materiam validam contractus, quia prae sum potest contrahentem, seu vendentem, vel permutantem per alias res ejusdem speciei esse vero **Domino satisfactorum**. Altera conditio est, ut res que in contractu venit, sit prelio estimabilis ratione alicuius utilitatis, vel voluntatis, quam contrahente parere possit. Ratio est, quia contractus onerosus, de quo tantum haec conditio intelligitur, fundatur in mutua iurium permutatione; quare nisi res, que permutantur sine prelio estimabilis ratione utilitatis, aut delectationis, quam contrahente parere possunt, non sufficiens materia contractus. Et has duas conditiones expressae etiam Doctor insinuavit d. xii, cit. qu. x. art. 2. priham quidem, dum aut per contractum fieri translationem dominii per actum personae privatae immediata habentis dominium rei secundum verò, dum subdit, quod ubi transferens expectat aliquid aequivalentis, et quod transfert, dicitur propriè contractus, quia ibi simili trahunt voluntates partium, trahit enim iste ad transfundere in illum à commode, quod expectat ab illo, vel expectat transfundendum in se.

8 Sed quanvis certius sit, rem alienam non esse materialm sufficiensem contractus, difficultas tamen est an res alteri debita sit sufficiens materia, stante tali debito, quod est quando debitor in fraudem creditori bona sua alienat, ex quo ratione alienatione redditus imponens ad solvendum debitum. Negant aliqui absolute; ali vero melius distinguunt, ut notant Amiculus c. etenim qui ea bona per contractum onerosum accepit, vel bona fide contraxit, non advertendum debitorem ex eo fieri impotentem ad solvendum debitum suis creditoribus, tunc facit probabile est ad nihil teneri in foro conscientie, cum revera dominium illius rei in accipientem fuerit translatum; nam nec creditores ullum jus in ea bona habebant, nec Dominus ea alienare prohibebatur, nec qui ea bona accepit, lege aliqua restituere tenetur, quia bona fide accepta, & Dominus ea alienare, & ipse recipere potuit. Si vero quando ea accepta, advertit venditorem fieri impotentem ad solvendum debitum creditoribus suis, tunc gratis concedunt accipientem illa bona teneri, vel ad illa restituta, vel ad fastigaciendum creditoribus. Hoc autem totum asserunt de acceptance illorum bonorum per contractum onerosum, quia si acceptit per contractum lucrativum liberalis donationis, tunc etiam gratis concedunt, teneri ea in foro judiciali restituere, live bona, sive per alia fide donatarius accepterit.

Denique est difficultas, quas conditiones requirat contractus ex parte finis, & praestitum an sit necesse fuerit ejus esse bonum ad hoc, ut sit validus, ita ut non valeat contractus ob turpem causam, vel iugem iniustus; neque est difficultas de fine extrinseco, ad quem faciliter contractus extrinsecus tantum ratione ex intentione operantis, sed de fine extrinseco, qui coincidit cum materia ipsa contractus; non inquam, de fine extrinseco est difficultas, nam certum est apud omnes contractum a pravo fine extrinsecis non irritari, sicut neque irritatur ex quavis alia extrinsecis circumstantia prava temporis, loci, personae &c, unde si quis arama, vel venenum emat, ut inimicus occidat, adhuc vendicio valida est, quia contractus per se tantum spectat equalitatem iurium inter contra- hentes, cum se opus justitiae. Solidum ergo est difficultas de fine extrinseco contractus, qui cum materia ipsa contractus coincidit, ut cum Assassini contrahit de assassinio parando vel homicidio, nam in tali causa assassinium, vel homicidium est finis intrinsecus, & materia ipsa contractus. Aliqui absolute affirmant nullum contractum de opere pravo esse validum in conscientia, sed quicquid pro illo accepiterit esse restituendum, nisi confer id gratis esse donatum; & ratio est, quia neque peccatum esse materia contractus, cum sit nihil, nulliusque pretii, & valoris. Ita Navarrus, Medina, & alii, qui tamen opus meretricium excipiunt, pro quo conceditur actio contra forniciarium ad iulfam mercedem solvendam L. 4. si de condione ob turpem causam, ubi facit cursum datum meretrici ob turpem causam fornicacionis validè accipi, nec justè repeti posse.

Alli tamen cum difficultate, quae in contractu ob turpem causam, ut videtur, non possit esse, non potest esse.

vel loqui possumus spectato folo iure naturæ, vel spectato jure positivo. Si in primo fenu loquamur, omnis contractus de operæ pravo ante operis impletionem est ipso iure naturæ nullus, quia nemo potest ad peccandum obligari, ut de pacto, ad peccandum autem obligaretur, si quis vi contractus, quo cum alio de homicidio patrando convenit, ad illud implendum tenetur; post opus autem impletionem, seu conditione adimplita, contractus de operæ pravo promittente obligat ex iustitia ad solvendum premium, & ratio est, quia quodlibet opus pravum, etiam si qua malum est, & offensa Dei, non fiat pretia

aliquo estimabile; tamen qua utile, ac delectabile est, est aliquo pretio dignum, & ratione illius vendi potest, & ex tali utilitate, vel delectatione coetraentes moveri possunt ad contrahendum. Ex qua doctrina occurrit ratione prioris sententia: quamvis n. peccatum, qua ratione peccatum est, ac in genere moris nullus sit valoris, tamen in ratione entis, & qua utile, vel delectabile est, potest esse materia contractus. Nec obstat, quod haec utilitas, aut voluntas non sit in ipso actu praevaricabilis, quoniam sufficit, ut saltem ratione praescindi posset, ut ex ea moveri possint contrahentes ad contrahendum.

Si verò de iure positivo fit sermo, pro illo opere meretrix
qui concedit actio contra fornaciam ad iustam mercedem
solvendam ex L. 4. cit. ubi statutum est, quod meretrix datur,
repeti non posse, quia licet illa turpiter faciat, quod fit mertrix,
non tamen turpiter accipit, cum sit meretrix pro reliquo
verò operibus pravis probabile est, nulli premium esse redditum,
sed in conscientia retinere potest ab eo, in quo implere ope-
re pravo reperitur, unde si apud promittentem repertus, non
tenetur reddere operantem, si apud operantem, non tenetur re-
stituere promittentem, ita colligitur ex L. 5. ob turpem causam, ubi
statutum in huiusmodi casibus potiori est conditionem pos-
sessoris his verbis *Profer et si hanc, Accepisti turpis causa*
fit, possiforem portior eme; & ita etiam statutum est L. 2. C.
codicis iuri, ubi negatur actio repetendi solutum ob turpem can-
sam. Collegunt determinationi etiam ratio faver, quia leges
in huiusmodi casibus in poena peccati negare actionem repe-
tendi solutum ob turpem causam; atque non minus peccat,
qui pro peccato pretium spondet, quam si pro pretio pecca-
tum comitit; ergo non minus unius, quam alteri puniendas
est; in pari autem casu turpitudinis potior est conditio pos-
sessoris, ut alii meretrix, ita etiam statutum, quod meretrix
convenit.

ARTICULUS SECUNDUS.

*De consensu ad validitatem contractus requisito, & an
error, & dolus vident contractum.*

I am dictum est art. prae*c.* inter conditions ad validitatem
contractus resolutas consenserunt contra hanc sententiam
esse præcipuum, immo esse causa formalis, & efficientem
ipius contractus, obligatio siquidem contractus ex vero con-
sentio contrahentium nascitur, & voluntate non facta exterioris
manifestata. Difficilias modo est, an validitatem contractus
sufficiat consentio, per errorum, vel dolum, aut metu extortus
& conquestratus, an contractus error, vel dol, aut metu cele-
bratus sit validus. Pro resolutione quæsi nisi recolendum est ex
dictis lib.4 sent.7 p.9. q.1 art.1.38 & seq. errorem, vel dolum
contingere posse vel circa substantianam rei, vel circa qual-
itatem eius, & quilibet ex his erroribus duplex esse potest, alter
antecedens, & dans causam contractui, sed indicens alii illum
faciens, ita ut ipso non existente, contractus nequam
fuerit, alter concomitans, & non dans causam, quia ita com-
mittitur illud, ut non ex nomine adhuc actus ficeret. Tunc error,
vel dolus contingit circa substantianam, ut ait Doctor d.15. q.2.
sub L. quando contrahens credit de una re ex contractum inire, &
postea aliis esse comparet, ut si quis credens emere aurum,
inveniat eis auriculum; tunc verò circa qualitatem con-
tingit, & accidentia, quando quis putat contractum inire de re
quibusdam accidentibus affecta, quam postea reperit talibus ac-
cidentibus destitutum, ut si quis emat equum, quem credit esse
velocem, & postea invenit eis tardum, & pigerum. Hoc pra-
supponito.

13. Primo convivium Doctores ad validitatem contrafusum requiri voluntarii confusum in ipsam substantiam rei contrahendunt, at quidem errore circa ejus substantiam irritare contractum. Fundamentum est, quia de substantia contractus est confusus, cui usq. & obligatio contractus est confusa, & voluntate contrafusum pendeat error circa substantiam solite confusum necessarium, & reddit o mīnd involuntarium, cum nihil sit magis contrarium confusum, quam error L. S. error, & de Jurisdictione omnium iudicium & L. 9. Codice de Juris, & facti ignorancia. Errans est nullus est confusus, sine confusu autem nullus est contractus. Unde si quis gemmam vendit existimans esse crystalli fragmentum, emptor re comperta ad retulitionem gemma tenetur, aut si iustus eis pretium venditoris perolvitur. Et hanc doctrinam dicunt patrini Doctores non solum militare in contractu onerale, sed multo magis in liberali, & gratuito, ut promulgatione, & donatione &c. Unde quando aliquid donatur alio tunc eleemosyna, qui recte vera non est pauper. Sed paupertatem fingit, tunc nullum praecedit, quod iuri naturae sit causa, & consequentem videatur, quod qui in contractu decipit hoc incommodum patiatur ob deceptionem, ut ipse non possit resiliere, si alter notitiae, scilicet error vel noleste posset. Adit tamen hac fentencia hoc intelligi debet, quando dolus provenit ex parte unius contrafusum, quia si proveniret ab uno tertio, nullatenus contractum invalidaret, nam cum confusus esset ex parte utriusque simpliciter liber, & nulla culpa illius iurorum obvenieret, fed tota iniuria efficeret a tertio facta, nulla est ratio, ob quam contractus invalidus dici debet, sed deceptus solus potest nisi dumni compensationem reperire, si quod erat, non quidem ab altero contrahebit, sed ab illo tertio, qui decipit, & hoc intelligendum esse dicunt, nisi tertius decipiens efficit curator, aut negotiorum contrahebit, nam si talis sit reputatur una persona non maliter cum contrahebit, & sic etiam decurrit Bonacina disp. 3. q. 1. punct. 3. s. 2.

17 Sed Obiectio, quod matrimonium cum huiusmodi dolo contractum ex parte quibus contrafusum valeat; & similiiter